Original Article

ข้อเสนอบทบาทและหน้าที่เภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ

ศิวพร ประเสริฐสุข[1], ทิพาพร กาญจนราช[2*]

Received: 31 January 2017 **Accepted:** 27 March 2017

บทคัดย่อ

บทนำ: หลังการปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบบริการสุขภาพ หลายวิชาชีพได้มีการพัฒนาบทบาทของตนเพื่อให้สามารถร่วมดูแลสุขภาพผู้ป่วย ครอบครัวของผู้ป่วย และชุมชน ในระบบสุขภาพปฐมภูมิได้ เภสัชกรเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบสุขภาพปฐมภูมิในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านยาเพื่อให้เกิดการใช้ยาอย่างต่อเนื่องและให้ได้ผลการรักษาตามเป้าหมายแต่บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในด้านการดูแลผู้ป่วยยังขาดแนวทางที่ชัดเจน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุบทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ **วิธีดำเนินการวิจัย:** การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า จากเภสัชกรและบุคลากรสหสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดูแลสุขภาพปฐมภูมิ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ถูกคัดเลือกโดยวิธีเฉพาะเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา **ผลการวิจัย:** ในมุมมองของผู้ให้ข้อมูลบทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ แบ่งออกเป็น 5 บทบาท คือบทบาทของผู้ให้บริการด้านยาประกอบด้วย 14 หน้าที่ บทบาทผู้ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพประกอบด้วย 3 หน้าที่ บทบาทผู้จัดการข้อมูลด้านยาของผู้ป่วย ประกอบด้วย 6 หน้าที่ บทบาทผู้จัดการระบบคลังเวชภัณฑ์ยา ประกอบด้วย 5 หน้าที่ และบทบาทผู้ให้คำปรึกษาด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพแก่บุคลากรสุขภาพ ประกอบด้วย 4 หน้าที่ **สรุปผลการวิจัย:** บุคลากรทีมสหสาขาวิชาชีพกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ในการให้บริการระดับปฐมภูมิ เห็นว่าเป็นบทบาทของเภสัชกรในระบบสุขภาพปฐมภูมิ ประกอบด้วย 2 กลุ่มใหญ่ คือ บริการที่เภสัชกรกระทำต่อผู้ป่วยโดยตรง และบริการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการระบบเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคล ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อยืนยันองค์ประกอบของบทบาทของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ

คำสำคัญ: บทบาท, หน้าที่, เภสัชกร, การดูแลผู้ป่วย, สุขภาพปฐมภูมิ

วารสารเภสัชศาสตร์อีสาน 2560; 13 (ฉบับพิเศษ): 698-704

[1] B.Pharm นักศึกษาหลักสูตรเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2] Ph.D (Public Health and Community Medicine) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเภสัชศาสตร์สังคมและการบริหาร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

* **ติดต่อผู้นิพนธ์:** ผศ.ดร.ทิพาพร กาญจนราช คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 โทร 043-362090 e-mail: otipkan@kku.ac.th

Proposed Role and Responsibilities of Pharmacists in Patient Care at Primary Care Level

Siwapond Prasertsuk[1],Tipaporn Kanjanarach[2*]

Abstract

Introduction: After the reform of health service structure, several health professionals have improved their roles in delivering patient care, family care and community care at primary level effectively. Pharmacists, as experts in medicines, have joined the primary care team with the mission to ensure that patients use medicines as prescribed and that the treatment target is achieved. However, their functions were not clearly identified. This study aimed to identify roles and responsibilities of pharmacists in patient care at primary care level. **Methods:** This is a qualitative study. Face-to-face interview technique was employed to collect data from pharmacists and health personnel involving in primary care management. Ten key informants were purposively selected. Content analysis was used to analyze the data. **Results:** The study reveals that, there were 5 roles in patients care that pharmacists at primary care level should uptake : pharmaceutical service provider (the responsibility consisted of 14 tasks), educator for health care and health products (3 tasks), patient's drug profile manager (6 tasks), inventory control manager (5 tasks) and drug consultant for health personnel(4 tasks). **Conclusion:** The sample health personnel in the multidisciplinary team who had experience in delivering services at primary care level were of the view that pharmacists' roles in patient care at primary level composed of 2 components: provider of services directly to patients and system manager to support the services. In the next study, a quantitative study should be conducted to confirm the components of the roles of pharmacists in patient care at primary care level.

Keywords: Role, Responsibility, Pharmacist, Patient care, Primary care
IJPS 2017; 13 (Supplement): 698-704

[1] B.Pharm. Pharmacist, Master of Pharmacy (Pharmacy Management) ,Faculty of Pharmaceutical Sciences, Khon Kaen University,Graduate School,Khon Kaen University.

[2] Ph.D (Public Health and Community Medicine) Assistant Professor. Dr., Department of Social and Administrative Pharmacy, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Khon Kaen University, A.Muang, KhonKaen, 40002 Thailand.

* **Corresponding author:** Assist. Prof. Tipaporn Kanjanarach, Faculty of Pharmaceutical Sciences, Khon Kaen University, A.Muang, KhonKaen, 40002 Thailand. Tel. 043-362090 e-mail: otipkan@kku.ac.th

บทนำ

หลังการปฏิรูประบบสุขภาพประเทศในปี พ.ศ.2545 ได้กำหนดให้การดูแลสุขภาพปฐมภูมิเป็นบริการด่านหน้าตามยุทธศาสตร์การสร้างระบบสุขภาพ (Office of Health Care Reform Project, 2001) จากปี พ.ศ.2545-2553 รูปแบบการดูแลสุขภาพเป็นแบบเชิงรุก เน้นการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพในระดับปฐมภูมิตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน เพื่อให้การดูแลสุขภาพมีความต่อเนื่องครบถ้วนตรงตามความจำเป็น มีความร่วมมือระหว่างทีมสหสาขาวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล เภสัชกรและบุคลากรสาธารณสุข

ในระยะแรกของการพัฒนาการบริการปฐมภูมิ หลายวิชาชีพได้มีการพัฒนาบทบาทของตนให้สามารถร่วมดูแลสุขภาพระดับบุคคลซึ่งคือผู้ป่วย ครอบครัวของผู้ป่วย และชุมชน ขณะที่งานที่เภสัชกรเข้าไปมีบทบาทที่หน่วยปฐมภูมิส่วนใหญ่ มีเพียงงานบริหารคลังยาและเวชภัณฑ์ การจัดทำรายการยาในหน่วยปฐมภูมิ การจ่ายยาและการให้คำแนะนำการใช้ยาแก่ผู้ป่วย (Panyawuttikrai and Buntitanukul, 2002)

เภสัชกรในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านยา จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการดูแลระดับบุคคลในส่วนของการใช้ยาของผู้ป่วย เพื่อให้เกิดการใช้ยาอย่างต่อเนื่องและให้ได้ผลการรักษาตามเป้าหมายอย่างไรก็ตาม บทบาท(Role ซึ่งหมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้น) และหน้าที่(Responsibilityซึ่งหมายถึง ภาระรับผิดชอบของบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ) ของเภสัชกรในด้านการดูแลผู้ป่วยยังขาดแนวทางที่ชัดเจน มีเพียงร่างข้อเสนองานเภสัชกรรมปฐมภูมิและคู่มือการปฏิบัติงานเภสัชกรในหน่วยบริการปฐมภูมิ (Office of Health Consumer Protection Program,2010)ที่ใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานของเภสัชกรในหน่วยบริการปฐมภูมิ ทำให้การดำเนินงานบริการเภสัชกรรมในระดับปฐมภูมิในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน จึงควรรวบรวมความคิดเห็นของเภสัชกรและบุคลากรสหสาขาวิชาชีพต่อบทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลสุขภาพระดับบุคคลของหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการพัฒนางานดูแลอย่างต่อเนื่องด้านยาในหน่วยบริการปฐมภูมิ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุบทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ซึ่งผู้ให้ข้อมูล คือ เภสัชกรและบุคลากรสหสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดูแลสุขภาพปฐมภูมิ จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกโดยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เลือกโดยผู้เขียนลำดับที่1 เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์และทำงานคลุกคลีด้านนี้มานานมากกว่า 10 ปี สามารถระบุตัวผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ คือ

1.เป็นทีมสหสาขาวิชาชีพที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับเภสัชกรในการดูแลระดับบุคคลของหน่วยบริการปฐมภูมิ

2.เภสัชกรหรือผู้ที่ทำงานในระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิมาไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เป็นผู้ที่ให้ข้อเสนอและกำหนดบทบาทของเภสัชกรในระดับเขตสุขภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview protocol) ที่สร้างขึ้นให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยคำถามหลัก คือ ในทรรศนะของท่าน

บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคลหมายถึงอะไรและควรเป็นอย่างไร ผ่านการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ที่เป็นหัวหน้างานคือแพทย์ พยาบาลและเภสัชกร และรับผิดชอบนโยบายปฐมภูมิ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อเสนอเกี่ยวกับหน้าที่ของเภสัชกรมาจัดกลุ่มตามบทบาท

ผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน เป็นเพศชายจำนวน 2 คน เพศหญิงจำนวน 8 คน โดยเป็นแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัว 2 คน เภสัชกร 2 คน พยาบาล 2 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 คน เภสัชกรในเขตสำนักงานหลักประกันสุขภาพ 1 คนและเภสัชกรสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด1คน จำนวนปีในการทำงานปฐมภูมิ 5-10 ปี จำนวน 6 คน จำนวนปีในการทำงานปฐมภูมิมากกว่า 10 ปีจำนวน 4 คน ระดับหัวหน้างานจำนวน 5 คน ระดับผู้ปฏิบัติงานจำนวน 3 คน และเป็นผู้ให้ข้อเสนอและกำหนดบทบาทของเภสัชกรในระดับเขตสุขภาพ จำนวน 2 คน

สามารถแบ่งบทบาทหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับปฐมภูมิตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลได้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรที่กระทำต่อผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งแบ่งเป็น 2 บทบาทย่อยคือ บทบาทของผู้ให้บริการด้านยาและบทบาทของผู้ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยหน้าที่ของแต่ละบทบาทแสดงในตารางที่ 1 บทบาทและหน้าที่ในการจัดการระบบเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคล ซึ่งแบ่งเป็น 3 บทบาทย่อย คือ ผู้จัดการข้อมูลด้านยาของผู้ป่วย ผู้จัดการระบบคลังเวชภัณฑ์ยาและผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากรสุขภาพโดยหน้าที่ของแต่ละบทบาทแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิที่กระทำต่อผู้ป่วยโดยตรง

บทบาท		หน้าที่	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
ผู้ให้บริการด้านยา (Pharmaceutical service provider)	1.	ทบทวนการใช้ยาผู้ป่วยก่อนพบแพทย์ (Reviewing/screening)	2
	2.	ตรวจเช็คยาให้ถูกต้องตามแพทย์สั่ง (Checking)	9
	3.	จ่ายยาและแนะนำการใช้ยาที่ถูกต้องในกลุ่มผู้ป่วย (Dispensing)	9
	4.	ให้คำปรึกษาด้านยากับผู้ที่มีปัญหาการใช้ยา (Counselling)	9
	5.	บอกผลข้างเคียงจากการใช้ยา/ข้อควรระวัง/อันตรายจากการใช้ยา	9
	6.	สังเกตอาการผิดปกติที่เกิดจากการใช้ยา(ประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยา) ต่อผลการรักษาของผู้ป่วย	9
	7.	ประเมินความร่วมมือในการใช้ยาของผู้ป่วย (Compliance)	9
	8.	แจ้งเตือนแพทย์ในกรณีมีการสั่งใช้ยาที่ไม่เหมาะสม	4
	9.	บันทึกอุบัติการณ์ความคลาดเคลื่อนอย่างสม่ำเสมอ	2
	10.	มกับผู้ป่วยแต่ละรายออกแบบการบริหารยาให้เหมาะส	8
	11.	แนะนำการเก็บรักษายาที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับผู้ป่วย	8
	12.	ติดตามการใช้ยาของผู้ป่วยอย่างต่อเนื่องที่บ้าน	8
	13.	ตรวจเช็คการใช้ยาที่ถูกต้องและการเก็บรักษายาที่ถูกต้องที่บ้าน	8
	14.	แนะนำการใช้ยาให้กับผู้ดูแลผู้ป่วย Care giver	8

ตารางที่ 1 (ต่อ)

บทบาท		หน้าที่	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
ผู้ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Educator for health care and health products)	1.	ตอบข้อซักถามด้านสุขภาพและให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย	8
	2.	ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพ	8
	3.	ประเมินองค์ความรู้ที่ได้รับจากการให้ความรู้	4

ตารางที่ 2 บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรในการจัดการระบบเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคล

บทบาท		หน้าที่	จำนวนผู้ให้ข้อมูล
ผู้จัดการข้อมูลด้านยาของผู้ป่วย(Patient's drug profile manager)	1.	สร้างระบบการส่งต่อข้อมูลของผู้ป่วยเพื่อการส่งต่อไปยังสถานบริการสุขภาพ	2
	2.	จัดทำข้อมูลผู้ป่วยเพื่อการส่งต่อไปยังสถานบริการสุขภาพ	6
	3.	กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับการส่งต่อผู้ป่วยไปยังสถานบริการสุขภาพ	3
	4.	ะหว่างสถานบริการวางแผนการส่งข้อมูลผู้ป่วยเพื่อเชื่อมโยงในรสุขภาพ	4
	5.	วิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเจ็บป่วย	4
	6.	วิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ผู้ป่วยใช้ยาไม่ได้ตามเป้าหมาย	4
ผู้จัดการระบบคลังเวชภัณฑ์ยา(Inventory control manager)	1.	กำหนดรายการยาที่จำเป็นและเหมาะสมในหน่วยบริการสุขภาพ	3
	2.	นิเทศติดตามงานบริหารคลังเวชภัณฑ์ในหน่วยบริการสุขภาพ	8
	3.	ให้คำแนะนำเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการคลังเวชภัณฑ์ในหน่วยบริการสุขภาพ	8
	4.	วิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องในงานบริหารคลังเวชภัณฑ์	8
	5.	ส่งต่อข้อมูลและจัดการระบบบริหารเวชภัณฑ์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยบริการ	6
ผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากรสุขภาพ(Drug consultant for health personnel)	1.	ประเมินความต้องการความรู้ด้านยาของทีมบุคลากรสุขภาพ	4
	2.	ให้ความรู้เรื่องยากับทีมบุคลากรสุขภาพและทีมนักสุขภาพในชุมชน	5
	3.	ประเมินองค์ความรู้ที่ทีมบุคลากรสุขภาพและทีมนักสุขภาพในชุมชนได้รับหลังจากการให้ความรู้	4
	4.	วิเคราะห์องค์ความรู้ด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่จำเป็นสำหรับบุคลากรทีมสุขภาพ	4

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

บทบาทของเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิสามารถแบ่งออกได้ 2 องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบแรกคือ บทบาทในการบริการที่เภสัชกรกระทำต่อผู้ป่วยโดยตรง ได้แก่ บทบาทของผู้ให้บริการด้านยา และบทบาทของผู้ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพ องค์ประกอบที่สองคือ บทบาทและหน้าที่ในการจัดการระบบเพื่อสนับสนุนการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคล ได้แก่ บทบาทผู้จัดการข้อมูลด้านยาของผู้ป่วย บทบาทผู้จัดการระบบคลังเวชภัณฑ์ยา และบทบาทผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากรสุขภาพ

บทบาทผู้ให้บริการด้านยา (Pharmaceutical service provider) เป็นบทบาทหลักของเภสัชกรซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการดูแลผู้ป่วยระดับบุคคลของทีมสุขภาพเพื่อเกิดความต่อเนื่องในการดูแลผู้ป่วยของ 3PC Partnership คือ Patient and Care giver, Pharmacist and Other Professionals (Prapanwatana, 2012) ผลการศึกษาพบข้อเสนอแนะหน้าที่ในบทบาทนี้ถึง 14 ภารกิจ อย่างไรก็ตาม 2 ภารกิจในจำนวนนี้คือทบทวนการใช้ยาผู้ป่วยก่อนพบแพทย์ และบันทึกอุบัติการณ์ความคลาดเคลื่อนอย่างสม่ำเสมอ เป็นภารกิจที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมิได้มองว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของเภสัชกรในบทบาทผู้ให้บริการด้านยา

บทบาทผู้ให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สุขภาพ (Educator for health care and health products) เป็นบทบาทหนึ่งที่บุคลากรสหสาขาวิชาชีพเห็นว่าเภสัชกรควรได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการให้บริการด้านยา บทบาทนี้สอดรับกับแนวคิดการจัดการการดูแลสุขภาพปฐมภูมิเป็นการดำเนินงานเชิงรุกที่เน้นการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพดังนั้น ดังนั้นบุคคลากรในทีมสุขภาพทุกคนจึงควรมีความสามารถในการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพแก่ผู้ป่วย เภสัชกรในฐานะผู้มีความรู้เรื่องอาหาร ยา และ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ จึงถูกคาดหวังให้มีหน้าที่ในการให้ความรู้เรื่องแก่ผู้ป่วยเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อการดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม

บทบาทผู้จัดการข้อมูลด้านยาของผู้ป่วย (Patient's drug profile manager) มีหน้าที่ในบทบาทนี้ ที่เสนอโดยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 ภารกิจ สังเกตได้ว่ามีเพียงข้อเดียวที่บุคลากรสหสาขาวิชาชีพเกินครึ่งคาดหวังว่าควรเป็นหน้าที่ของเภสัชกร นั้นคือ การจัดทำข้อมูลผู้ป่วยเพื่อการส่งต่อไปยังสถานบริการสุขภาพ ในขณะที่อีก 5 ภารกิจที่เหลือ บุคลากรสหสาขาวิชาชีพยังไม่มีการรับรู้หรือคาดหวังว่าเภสัชกร ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาที่ผ่านมาที่ทำการศึกษาในกลุ่มเภสัชกรและพบว่าเภสัชกรเห็นว่าตนเองควรมีหน้าที่ในการกำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับการส่งต่อผู้ป่วย วางแผนการส่งข้อมูลผู้ป่วย วิเคราะห์สาเหตุหรือปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเจ็บป่วย ผู้ป่วยใช้ยาไม่ได้ตามเป้าหมาย ปัญหาด้านการประสานงานและการส่งต่อข้อมูลยา (Boonklang, 2013)

บทบาทผู้จัดการระบบคลังเวชภัณฑ์ยา (Inventory control manager) เป็นบทบาทหลักเภสัชกรในสถานพยาบาลของรัฐ จึงไม่แปลกใจที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เภสัชกรในระบบสุขภาพปฐมภูมิควรมีบทบาทนี้ด้วย การที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นว่าการกำหนดรายการยาที่จำเป็นและเหมาะสมในหน่วยบริการสุขภาพ เป็นหน้าที่ของเภสัชกรระบบสุขภาพปฐมภูมิ อาจเป็นเพราะการกำหนดรายการยาส่วนใหญ่จะทำในรูปแบบของคณะกรรมการ มิใช่หน้าที่ของเภสัชกรคนใดคนหนึ่ง

บทบาทผู้ให้คำปรึกษากับบุคลากร

สุขภาพ (Drug consultant for health personnel) เป็นบทบาทหนึ่งที่บุคลากรสหสาขาวิชาชีพคาดหวังจากเภสัชกร บทบาทนี้ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญที่จะช่วยให้การบริการด้านยาและสุขภาพในชุมชนมีประสิทธิภาพ เนื่องจากในสภาพปัจจุบันหน่วยบริการปฐมภูมิส่วนใหญ่ ไม่มีเภสัชกรอยู่ประจำ ผู้ที่ให้คำปรึกษาด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในเบื้องต้นแก่ผู้ป่วยคือ พยาบาลหรือนักวิชาสาธรณสุข จึงมีความจำเป็นที่เภสัชกรประเมินความต้องการความรู้ด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพของทีมบุคลากรสุขภาพ วางแผนและดำเนินการให้ความรู้ รวมทั้งประเมินองค์ความรู้ที่บุคลากรในทีมสุขภาพและทีมนักสุขภาพในชุมชนได้รับหลังจากการให้ความรู้ และควรดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ทีมบุคลากรสุขภาพมีความรู้เรื่องยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ สะท้อนถึงการรับรู้และความคาดหวังของบุคลากรในทีมสหสาขาวิชาชีพที่มีต่อเภสัชกรในการดูแลผู้ป่วยระดับบริการปฐมภูมิ ในระบบสุขภาพปฐมภูมิ ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณในกลุ่มเภสัชกรปฐมภูมิเพื่อยืนยันองค์ประกอบของบทบาทและหน้าที่เภสัชกรที่ได้ค้นพบจากการศึกษานี้ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นว่ามีบทบาทหน้าที่ใดบ้างที่เภสัชกรยอมรับ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนกำหนดแนวทางการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของเภสัชกรในระบบสุขภาพปฐมภูมิต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยนี้

References

Boonklang P. Kanjanarach T, Jaisa-ard R. Problems and Recommendations for the Continuity of Pharmaceutical Care. The 5th Annual Northeast Pharmacy Research Conference of 2013 “Pharmacy Profession: Moving Forward to ASEAN Harmonization” Faculty of Pharmaceutical Sciences, Khon Kaen University, Thailand February 16 – 17; 2013

Panyawuttikrai P., Buntitanukul K. Primary care unit/community medical unit: A case study of Ban Guoi hospital .In A Synthesis of the Role and Structure of Primary Care Service System: in the Context of Health Professional and Health Services. Health System Research Institute; 2002.

Prapanwatana M. Conceptual framework of primary care pharmacy. Standard of hospital pharmacy practice. Hospital pharmacy association; 2012.

Office of Health Care Reform Project. Standard system of primary care. Development of health services. Ministry of Public Health.Nonthaburi; 2001.

Office of Health Consumer Protection Program. Handbook for pharmacists in operating pharmacy services in primary care unit. Chulalongkorn University, Bangkok; 2010.